

val: valóban napjaink világszemléletét fejezi ki. Az ábrázolás már nem lehet valaminek pusztá lerajzolása vagy lefestése, hanem mindama festői, téri, pszichológiai, társadalmi és más adatok összege, mely a megfigyelés, a tanulmányozás, majd az alakítás alatt a festő érzék-tudat, sőt tudatalatti világában képpé alakul. Az új festői szemlélet valahol itt érintkezik az új tudományos világszemlélettel, melynek einsteini axiómája, ha jól megértettem, ez: „a dolgokat időben és térben együtt kell nézni“. A modern festőknek sokat emlegetett törekvése, az a bizonyos „együttlátás“ körülbelül ugyanezt jelenti. Ismét Cézanne szellemét idézem, ő mondja valahol: „ugy kell lefestenünk, ami előttünk van, hogy benne legyen mindaz, ami körülünk történik“ — a vízió így téri elemekre támaszkodik, de az időben jön létre, és nemcsak eredménye — összege is megfigyeléseinknek. — Erről mondtunk le, mikor az ábrázoltnak csak politikai lénye és társadalmi hovatartozása iránt érdeklődtünk, megelégedve e két ténynek egy modernes formalizmusba való foglalásával és ezt kell kiindulópontnak vennünk most, hogy felismertük tévedésünket. Tagadom, hogy ezért fel kéne adnunk osztálytudatunkat, ellenkezőleg, úgy érzem, csak ezzel fejezhetjük ki. A festészet a szemléletnek egy ősi módja s az ember a világban elfoglalt helyzetét próbálja megérteni, kitapintani vele; szemben az elvont, spekulatív tudományos szemlélettel, érzékletes, naiv, ösztönös; képzelet, színeit, tudatalatti életünk izgalmi mozgatója s ami döntő benne: az élmény. Az élmény, ha az ember hí marad érzelmeihez, mindig indulatba megy át s ez az indulat, ha őszinte, mindig abba a talajba ereszti gyökereit, onnan szívja nedveit, mellyel tudva, tudattalanul egynek érezzük magunkat s amelynek kifejezése ösztönös vágyunk. A szellem elváltozása valahogy így fejezi ki a test életét.

MORVAY GYULA: VERSEK

UTAS AZ ÉJBEN

*Vess magadra fátyolt, igazítsd meg fiatalságodat.
 Úgy várj engem, vágyakozásodat.
 Menj ki a jegenyés útra, csillagok alól jövök suhanósan
 és várj rám úgy, ahogy vagy fátyolosan.
 Poros bakancsomat láthatod világítani az éjben,
 két szemem nézheted a sötétségben.
 Lehet, hogy kapásokkal megyek, várj minden pillanatban,
 addig ne halj meg fiatalágoddal.
 Légy erős. Szabatos szóm szétárad? Ilyen az emberszív.
 Csodálkozol, hogy szerelmes verset írok?
 Sűg a jegenye, menj, indulásom hív.
 Csókolj, áradj belém, legyen mire emlékezned:
 egyszer nekem adtad huszonkét évedet.*

HALALOS KÖTÖDÉS

*Házunk elejéről
 így látszódik minden:
 parasztok és urak
 vannak a világban.
 csak mi látjuk így? Lehet,
 de százados oka van.*

Fene tudja,
 mióta cserélgetjük
 komor számláinkat.
 Hat kocsit a kontó, eddig.
 Fene tudja, mikor fizetjük,
 fene tudja, kik, mikor fizetik.

Meddig tart
 ez a halálos kötődés,
 nincs rá jószunk.
 Házunk elejéről
 látni rendek dőlését
 ismeretlen, ismert sors kezétől.

MEGÉRETT RENDEK

Homályos laposokban
 most kaszálják a szénát.
 Néha tán vér is freccsen,
 most hallhatod a harmonikát,
 mi csillagfényig zsong.

Miben munkások szíve kong
 fák alatt, réteken,
 Szevillában, Nápolyban,
 honnét jegesszagú szél fúj
 Tarbagatájban.

Álmod is szétmetszi a kasza,
 egyszer csak kínó előttem
 csudás virágja embernek,
 lélegzete határnak,
 szíve-vére legelőnek.

Most hallom a harmonikát,
 suhintják a szénát,
 a kozmosz, az ember mond muzsikát.

MATYUSFÖLDÖN

Púha göröngyök között, októberi szántáskor születtem.
 Gabonahordáskor eszembe jut életem.
 Nyáron nyüzsögnek a tarlón,
 ősszel elindulnak
 márványt faragni, acélt reszelni és elmulnak.
 Úgy, mint az alma a fáról.
 Párás mezőkön zsíros kalapban
 arató a szobor.
 Agacsból kapuszobrot faragnak és talán
 Krisztus-szobor is villan valaki kezén ajkán.
 Mert fával, vassal, fonállal és ásóval dolgoznak erre.
 Nehéz masszát jelentenek ezek itt.
 Embert, anyagot szerettek bennük,
 aki tarlón és házban alkot.
 Tavasszal, mikor vizekkel áradnak ők is,

vagy ősszel, mikor elindulnak
márványt faragni.
Ezek az emberek soha meg nem halnak.

VIDÉKÜNK

Nem álmodok, ott a hajlásban ér cserren,
valahol gyomok közt megtokik,
megáll, lomha szelek majd tovaviszik.

Pásztor magasul a dombon, kongat nyája.
Ikonok a fákon, Nyugat dobol,
nyí, sínek mentén, hová lohol?

Átfújja kunyhók, csontok eresztékeit,
miként sarjak a mélyben, szó erjed,
oceán hallik, kerget

az idő, friss sereget. Most faragott
súlyos botunk, most nyitottunk könyvet.
Megvan jussunk, nem ittuk el az ökröket.

Pasztellfoltok villannak, cserepek
égnek, szívekre reflektoroznak,
látni hervadását szegényarcoknak.

Ez itt a teljes élet. Fák a földig
nyújtóznak, súgják az ígét, titkosat,
mit értnek. Erre most magasak

a felkiváncsozó jelek. Redves színt alatt
kék tüzek lobbannak. 36-ot írunk,
Szlovenszkóról világba indulunk.

SZEMPONTOK A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAR IRODALOM FEJLŐDÉSÉHEZ

Irta: PEÉRY REZSŐ

1.

Van-e téma, amitől a magyar szellemiség vezető köreiben jobban félnének, mint a „szlovenszkói magyar irodalom“ kérdésétől? A félelem az izlés és az igényesség megokolt tartózkodása a bizonytalan sorsú kezdések ifjú zürzavarától. 1918, a Monarchia felbomlásának éve csúcsponton találta a magyar irodalom huszadik századbeli nagy korszakát. Az impériumváltozás óta a magyar kulturfolyamatosság megszakadt. Amiről Toldy Ferenc 1872-ben, egy Kisfaludy társaságban mondott beszédében óvta a magyarságot,* az bekövetkezett: a magyar néptest je-

*„Perceink drágák s minden igyekvésünk, mely csupán személyes szellemi ősztöneinkre s jó kedvünkre hallgat és nem önfenntartásunkat tartja szem előtt, tervszerűleg, rendszeresen: elkéshetik s nem lesz képes elfordítani tőlünk azon gyászidőt, melyben államunk széthullva, nemzetünk már csak mint nép fogná, idegen kegyelemből, tengetni — ki tudja meddig? — életét?“ (Toldy Ferenc: Elnöki megnyitó beszéd a Kisfaludy-Társaság XXIII. közgyűlésén. 1872 febr. 11-én. Irodalmi beszédei 2. kötet 423. oldal.)